رۇخسەت سوراش ۋە زىيارەت قىلىشنىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرى

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ
أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٢٧ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ
يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ
٢٨ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا
تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ٢٩ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۇ ئۆي ئىگىسىگە سالام بەرمىگىچە كىرمەڭلار، ۋەز ـ نەسىھەت ئېلىشىڭلار (يەنى بۇ گۈزەل ئەخلاق ـ ئەدەبكە ئەمەل قىلىشىڭلار) ئۈچۈن بۇ (يەنى ئىجازەت سوراپ ۋە سالام بېرىپ كىرىش ئۇشتۇمتۇت كىرىشتىن) سىلەرگە ياخشىدۇر. ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم بولمىسا سىلەرگە ئىجازەت بېرىلمىگىچە كىرمەڭلار، ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار دېيىلسە قايتىپ كېتىڭلار، قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشىدۇر، ﷲ سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئەمەللىرىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. شەخسى تۇرالغۇ بولمىغان (يەنى دۇكان ـ سارايلارغا ئوخشاش) ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر. ﷲ سىلەرنىڭ ئاشكارىلىغىنىڭلارنىمۇ، يوشۇرغىنىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ﴾.

ـ سۈرە نۇر 27 ـ، 28 ـ، 29 ـ ئايەتلەر

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

تَسۡتَأۡنِسُوا: (ئىجازەت سورىمىغىچە)، بۇ سۆز رۇخسەت سوراش، دېگەن مەنىدە كېلىدۇ.

بەزىلەر: بۇ سۆز بىلىشنى تەلەپ قىلىش دېگەن مەنىدە كېلىدۇ، دەيدۇ. شۇنداق بولغاندا ئايەتتە، ئۆي ئىگىلىرىنىڭ سىلەرنىڭ كىرىشىڭلارنى خالايدىغان ياكى خالىمايدىغانلىقىنى بىلىشنى تەلەپ قىلىڭلار، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئىمام تەبەرى مۇنداق دەيدۇ: «بۇ سۆزنىڭ ئەسلى سۆز تومۇرى «ئىستىئناس» بولۇپ، دوستانە بولۇش دېگەن مەنىدە كېلىدۇ. بىر ئادەم ئۆيگە كىرىشكە ئۆي ئىگىلىرىدىن رۇخسەت سورىسا، ئۆي ئىگىلىرى ئۇنىڭ كىرىشىگە رۇخسەت بەرگەندە

ئۇلارنىڭ رۇخسىتى بىلەن ئۇنىڭ قىزغىنلىقى ئاشىدۇ، ئۇلارمۇ ئۇنىڭ رۇخسەت سورىغانلىقى ئۈچۈن ناھايىتى دوستانە بولىدۇ.»[1]

عَلَىٰٓ أَهۡلِهَا: (ئۆي ئىگىسىگە)، ئەھلى دېگەن بۇ سۆز شۇ ئۆيدە ئولتۇرىۋاتقانلارنى، مەيلى ئۇلار ئۇنىڭغا زېمىنلىق ئىگە بولۇپ ئولتۇرىۋاتقانلار بولسۇن، مەيلى كىراغا ئېلىپ ئولتۇرىۋاتقانلار بولسۇن، مەيلى ئارىيەت ئېلىپ ئولتۇرىۋاتقانلار بولسۇن، ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ مەنىنى الله تائالانىڭ ﴿باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە﴾ دېگەن سۆزى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئىمام ئەلۇسى مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئايەت ئۆيدە ئولتۇرىۋاتقانلارغا قارىتىلىپ: "سىلەر ئولتۇرىۋاتقان ئويلەردىن باشقا ئۆيلەرگە" دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. چۈنكى، ئىجارىگە ۋە ئارىيەتكە بەرگۈچىنىڭمۇ باشقىلارغا ئوخشاش ئۇ ئۆيلەرگە رۇخسەت ئالماستىن كىرىشىنىڭ ئوخشاشلا چەكلىنىشى بۇ ئايەتنىڭ ئۆيگە زېمىنلىق ئىگە بولۇشقا خاس ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بۇ مەسىلىدە گەپنى ئۇزارتىشنىڭ ھاجىتى يوق.»[2]

ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ: (بۇ سىلەرگە ياخشىدۇر)، بۇ جۈملىدىكى ئىشارەت ئالمىشى رۇخسەت سوراش ۋە سالام بېرىشكە قايتىدۇ. يەنى سىلەرنىڭ كىشىلەر ئۈستىگە رۇخسەت سوراش ۋە سالام بېرىش بىلەن كىرگىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن ئۇشتۇمتۇت ۋە تۇيۇقسىز كىرگىنىڭلاردىن ياخشىدۇر.

لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ: (نەسىھەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن)، يەنى بۇ جۈملە: ۋەز ـ نەسىھەت ئېلىشىڭلار، بۇ گۈزەل ئەدەب ـ ئەخلاقنىڭ تەلىۋىگە لايىق ئەمەل قىلىشىڭلار ئۈچۈن دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ: (سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشىدۇر)، يەنى بۇ جۈملە: سىلەر ئۈچۈن مۇنداق ئەھۋال ئاستىدا قايتىپ كېتىش دەرۋازا ئالدىدا بېزىرىپ تۇرۇۋېرىشتىن ئەڭ ياخشىدۇر، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. ئەقىللىق ئىنسان ئۈچۈن شۇنداق قىلىش ئەڭ ياخشى ۋە ئېسىل ئىشتۇر.

جُنَاحٌ: (گۇناھ)، بۇ سۆز، گۇناھ دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. الله تائالا مۇشۇ مەنىدە مۇنداق دېگەن: ﴿سىلەر سەۋەنلىكتىن قىلىپ سالغان ئىشلاردا سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ﴾[3].

غَيۡرَ مَسۡكُونَةٍ: (شەخسىي تۇرالغۇ بولمىغان)، بۇ سۆز، ئولتۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، مۇنچا ۋە تىجارەت دۇكانلىرىغا ئوخشاش ئاممىۋى مەنپەئەتلەر ئۈچۈن سېلىنغان بىنالارنى،

---

[1] ئىمام تەبەرىنىڭ «جامىئۇل بەيان» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 112 ـ بەت.
[2] ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 133 ـ بەت.
[3] سۈرە ئەھزاب، 5 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

رابات، مېھمانخانا قاتارلىق جايلارنى كۆرسىتىدۇ. مۇشۇنىڭغا ئوخشىغان ئورۇنلارغا رۇخسەتسىز كىرىش گۇناھ ئەمەس.

مَتَاعٌ: (ھاجەتلىكلار چۈشۈپ)، بۇ سۆز لۇغەتتە مەنپەئەتكە ئىشلىتىلىدۇ يەنى ئىسسىقتىن سايىداش، يۈك ـ تاقلارنى، مال ـ ماتالارنى ساقلاشقا ئوخشاش مەنپەئەتلەر ئۈچۈن كىرسەڭلار بولىدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. ئۇ يەنە ئېھتىياج ۋە ھاجەتكە ئىشلىتىلىدۇ يەنى ئېھتىياجىڭلار ۋە ھاجەتلىكلار چۈشۈپ كىرسەڭلار بولىدۇ دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمي مەنىسى

ئۇلۇغ ئىگىمىز اللہ تائالا بۇ ئايەتلەردە مۆمىن بەندىلىرىگە ناھايىتى گۈزەل ئەدەپ ـ ئەخلاقلارنى ئۆگىتىدۇ، ئۇلارنى ئالىيجانابلىقنى ئۆگىتىدىغان ھەرقانداق ئەخلاقنى ئۆزلىرىگە ئۆزلەشتۈرۈشكە چاقىرىپ، كىشىلەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەكچى بولغاندا رۇخسەت سوراپ كىرىشكە، رۇخسەت سورىغاندا مۇلايىم بولۇشقا ۋە ئۆي ئىگىلىرىگە سالام بېرىشكە بۇيرۇيدۇ. چۈنكى، مۇنداق قىلىش دوستلۇق ۋە يېقىنلىق ئورنىتىشقا ئۈندەيدۇ. شۇنداقلا، مۆمىن بەندىلەرنىڭ كۆزلىرى يامان ئىشقا قاراپ قېلىپ، كىشىلەرنىڭ ئەيىبلىرىنى بىلىپ قالماسلىقى، ياكى ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئۆي ئىگىلىرى ياخشى كۆرمەيدىغان بىر ئىشقا چۈشۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن اللہ تائالا ئۇلارنىڭ باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە رۇخسەتسىز كىرىشنى مەنئى قىلىدۇ.

شەك ـ شۈبھىسىزكى، رۇخسەت سوراش ۋە سالام بېرىش گۇمان ياكى يامان غەرەزنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ، زىيارەت قىلغۇچىنى ھۆرمەتكە، ئېھتىرامغا ۋە قەدىرلەشكە ئىگە قىلىدۇ. ئەگەر زىيارەت قىلغۇچىغا رۇخسەت بېرىلمىسە، قايتىپ كېتىشى لازىم. ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشى دەرۋازا ئالدىدا تۇرۇشتىن ياكى ئۆي ئىگىلىرىگە ئېغىرىنى سېلىشتىن ياخشىدۇر. چۈنكى، ئۆي ئىگىسى زىيارەت قىلغۇچىنى قوبۇل قىلالمايدىغان بىر ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇشى مۇمكىن.

ئەگەر ئۆيدە ئادەم بولمىسا، ئۇنىڭغا كىرىشكە ياكى بۇسۇپ كېرىشكە بولمايدۇ. چۈنكى، ئۆيلەرنىڭ ئۆزىگە لايىق ھۆرمىتى بار. ئۆي ئىگىلىرىنىڭ رۇخسىتىسىز ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭغا كىرىشى ھالال بولمايدۇ. ئۆي ئىگىلىرى ئۆيدە بار مال ـ مۈلك ياكى ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنى بىرىنىڭ بىلىپ قېلىشىنى خالىمايدىغان بولۇشى مۇمكىن، شۇنداقلا بىرىنىڭ كىرىشى بىلەن ئوتتۇرىدا بار بىرەر نەرسىنىڭ يوقاپ ياكى يۈتۈپ كېتىش خەۋپى بولۇشى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئادەمگە تۆھمەت چاپلىنىپ قېلىشى مۇمكىن.

ئەمما ئادەم ئولتۇرمىغان ئۆيلەرگە، ياكى كىشىگە پايدىلىق نەرسە بار ئۆيلەرگە كەلسەك، ئۇنداق ئۆيلەرگە رۇخسەتسىز كىرىشنىڭ ھېچقانداق توسالغۇسى يوق. ئەنە

شۇلار ئىسلامنىڭ گۈزەل ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرى ۋە يۈكسەك تەلىم ـ تەربىيىلىرى بولۇپ، مۆمىنلەر ئۇنى ئۆزلىرىگە ئۆزلەشتۈرگەن.

ئايەتلەرنىڭ ئۆزئارا باغلىنىشلىقى

بۇ سۈرىنىڭ بېشىدىكى ئايەتلەر بولسا، زىنانىڭ ھۆكمىنى، زىيىنىنى، خىيىم ـ خەتىرىنى، ئۇنىڭ ئىنتايىن قەبىھ گۇناھ ئىكەنلىكىنى ۋە ھارام قىلىنغانلىقىنى، ئۇ جىنايەتنى ئىشلىگۈچىنىڭ قاتتىق ئازاب ـ ئوقۇبەتكە لايىق ئىكەنلىكىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ. نامەھرەملەرگە قاراش، يات ئەر ـ ئايال يالغۇز قېلىش ۋە ئەۋرەتلىك يەرلەرنى كۆرۈپ قېلىش قاتارلىقلار زىنانىڭ سەۋەبچىسى بولغانلىقى ھەمدە باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە كىشىلەرنىڭ رۇخسەتسىز كىرىشى يۇقىرىدىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغانلىقى تۈپەيلى الله تائالا بۇ ئايەتلەردە، بەندىلىرىگە ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك ھېكمەتلىك يولنى كۆرسىتىپ، ئۇلارنىڭ بۇ ئۆيلەرگە كىرگەندە جەمئىيەتنىڭ ئىنتىپاقلىقىنى بۇزىدىغان، ئائىلىنى ۋەيران قىلىدىغان، كىشىلەر ئارىسىدا پاھىشىنى تارقىتىدىغان ئەنە شۇ يامان ئىشقا، ناھايىتى چوڭ خەتەرگە يولۇقۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئۇلارغا رۇخسەت سوراپ كىرىش ھۆكمىنى بېكىتىپ بېرىدۇ.

ئىلگىرىكى بابتا بايان قىلىنغان ئايەتلەر بولسا مۆمىنلەرنىڭ ئانىسى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا، ئەنە شۇ ئىپپەتلىك ۋە پاك ئايالغا چاپلانغان بوھتان ھەققىدىكى ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىدۇ. قۇرئان كەرىم ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانى مۇناپىقلارنىڭ ۋە بوھتانچىلارنىڭ چاپلىغان بوھتانىدىن ئاقلايدۇ. بوھتانچىلارنىڭ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانى قارىلاشتا ئۇنىڭ سەفۋان بىلەن يالغۇز قېلىشقا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر ھالەتتىن باشقا تايانغىدەك دەلىلى يوق ئىدى. شۇڭا رۇخسەتسىز كىرىش ياخشى ۋە پاك كىشىلەرنىڭ ئابرۇيلىرىغا داغ تەككۈزىدىغان ئىشقا سەۋەب بولۇپ قالماسلىقى ۋە جەمئىيەتنىڭ شۇ خەتەرلىك يامان ئىشتىن قۇتۇلۇشى ئۈچۈن الله تائالا بەندىلىرىنى باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە رۇخسەتسىز كىرىشتىن چەكلىگەن.

نازىل بولۇش سەۋەبلىرى

1 ـ بۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى ھەققىدە مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئايال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئۆيۈمدە مېنى مەيلى ئاتام بولسۇن، مەيلى بالام بولسۇن بىر ئادەمنىڭ كۆرۈشىنى خالىمايدىغان بىر ھالەتتە بولىمەن. مۇشۇنداق چاغدا بىر ئادەم كېلىپ قېشىمغا كىرىدۇ. شۇنداق چاغدا مەن قانداق قىلىشىم لازىم؟ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ﴿ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە

www.munber.org

(كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەرمىگىچە كىرمەڭلار...﴾ دېگەن ئايەت نازىل بولدى[1].

2 ـ ئىمام ئىبنى ئەبۇ ھاتەم، مۇقاتىلنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اﷲ تائالانىڭ: ﴿ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەرمىگىچە كىرمەڭلار...﴾ دېگەن سۆزى نازىل بولغاندا ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئى اﷲ نىڭ پەيغەمبىرى! مەككە، مەدىنە، شام، بەيتۇلمۇقەددەس قاتارلىق جايلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ تىجارەت قىلىدىغان قۇرەيش تىجارەتچىلىرىنىڭ يول ئۈستىدە مۇئەييەن ئۆيلىرى بولىدۇ. بۇ ئۆيلەردە ھېچكىم بولمىسا، ئۇلار قانداقمۇ رۇخسەت سورايدۇ ۋە سالام بېرىدۇ؟ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن اﷲ تائالا مۇنداق ئەھۋالغا رۇخسەت قىلىپ: ﴿شەخسىي تۇرالغۇ بولمىغان (يەنى دۇكان ـ سارايلارغا ئوخشاش) ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر...﴾ دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى.»[2]

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ ئايەتتە خىتابنى ئىمان لەۋزى بىلەن تىلغا ئېلىش اﷲ تائالانىڭ دەرگاھىدا مۆمىنىنىڭ مەرتىۋىسىنىڭ يۇقىرى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرۇش ئۈچۈندۇر. مۆمىن تەكلىپ قىلىنىشقا ۋە خىتاب قىلىنىشقا لاياقەتلىكتۇر. كاپىر ھايۋانلارغا ئوخشىغان بولغاچقا ھۆرمەتلىنىشكە ۋە خىتاب قىلىنىشقا لاياقەتلىك ئەمەس. اﷲ تائالا تولىمۇ راست ئېيتقان: ﴿ئۇلار گويا ھايۋانغا ئوخشايدۇ، ھايۋاندىنمۇ بەتتەر گۇمراھتۇر﴾[3]. مانا بۇ، اﷲ تائالانىڭ مۆمىنلەرنى ﴿ئى مۆمىنلەر!﴾ دەپ نىدا قىلىشىدىكى سىردۇر.

2 ـ اﷲ تائالانىڭ ئۆيلەرنى ﴿باشقىلارنىڭ ئۆيلىرى﴾ دەپ سۈپەتلىشى ئادەتنى كۆزدە تۇتقانلىقتۇر، ئەسلىدە بىر ئادەم ئۆزىنىڭ زېمىنلىق ئىگە بولغان ئۆيىدە ئولتۇرىدۇ. ئەمما بۇ ئايەت بولسا ئامىبابلىققا ئىگە بولۇپ، ئادەم ئولتۇرىۋاتقان ھەممە ئۆيلەرنى كۆرسىتىدۇ.

3 ـ اﷲ تائالانىڭ: ﴿ئىجازەت سورىمىغىچە﴾ دېگەن سۆزى ئىنتايىن ئىنچىكە مەنە بېرىدۇ. بۇ سۆزدىن پەقەت رۇخسەتلا كۆزدە تۇتۇلۇپ قالماستىن، زىيارەت قىلغۇچىنىڭ ئۆيگە كىرىشى بىلەن ئۆي ئىگىلىرىنىڭ مەمنۇن بولىدىغان ياكى بولمايدىغانلىقىنى بىلىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

---

[1] ئىمام فەريابى رىۋايەت قىلغان. ئىمام تەبەرىنىڭ «جامىئۇل بەيان» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 11 ـ بەت. ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 133 ـ بەت.
[2] ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 137 ـ بەت.
[3] سۈرە ئەئراف، 179 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەللامە ئەبۇ ئەئلا مەۋدۇدى مۇنداق دەيدۇ: «كىشىلەر «ئىستىئناس» دېگەن سۆزنى پەقەت «ئىستىئزان» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىدە ئېلىپ خاتا قىلغان. چۈنكى، بۇ ئىككى سۆزنىڭ ئارىسىدا ناھايىتى ئىنچىكە پەرق بولۇپ، بۇنى ئەسكەرتمەي قالدۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ. «ئىستىئناس» دېگەن بۇ سۆزنىڭ مەنىسى «ئىستىئزاب» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىدىن ئاممىباب ۋە كەڭدۇر. ئازراقلا ئويلانساق، بۇ مانا مەن دەپلا چىقىدۇ. ئايەتتە، سىلەرنىڭ كىرىشىڭلار بىلەن ئۆي ئىگىلىرىنىڭ مەمنۇن بولىدىغانلىقىنى بىلمىگىچە دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.»[1]

4 ـ الله تائالانىڭ: ﴿ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم تاپالمىساڭلار﴾ دېگەن سۆزى تېخىمۇ ئىنچىكە مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ئۆيدە ئۆي ئىگىسى بولۇشى، بىراق زىيارەت قىلغۇچىغا جاۋاب بەرمەسلىكى ياكى كىرىشكە رۇخسەت قىلماسلىقى مۇمكىن. شۇنداق بولغاندا رۇخسەت سورىغۇچىنىڭ ئۆيدە ئادەم تاپالمىغانلىقى ئەمەلىيلىشىدۇ. ئەگەر الله تائالا: «ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم بولمىسا» دېگەن بولسا ئىدى، بۇ نازۇك مەنىنى، بۇ ئىنچىكە سىرنى ئىپادىلىمىگەن بولاتتى.

قىسقىسى، بۇ ئايەت ھەر ئىككىلى ھالەتتە ئۆيگە كىرىشنى مەنئى قىلىدۇ. بىرىنچىسى يېپىق ئۆزرە ھالىتى بولۇپ، ﴿ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم تاپالمىساڭلار﴾ دېگەن ئايەت كىرىشكە رۇخسەت بېرىلمىگەنلىككە ئىشارەت قىلىدۇ. ئىككىنچىسى ئاشكارا ئۆزرە ھالىتى بولۇپ، ﴿ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار دېيىلسە، قايتىپ كېتىڭلار﴾ دېگەن ئايەت كىرىشكە رۇخسەت بېرىلمىگەنلىكنى ئوچۇق كۆرسىتىدۇ.

5 ـ الله تائالانىڭ: ﴿قايتىپ كېتىڭلار﴾ دېگەن سۆزى ھەققىدە ئەللامە ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: «مۇھاجىرلاردىن بىرى: مەن پۈتۈن ئۆمرۈمدە مۇشۇ ئايەتنىڭ مەنىسىنى ئىزدەپمۇ ئۇنىڭغا ئېرىشەلمىدىم، يەنى مەن بىرەر قېرىندىشىمنىڭ ئۆيىگە كىرىشكە رۇخسەت سورىسام، ئۇ ماڭا: قايتىپ كەتكىن دېسە، مەن الله تائالانىڭ: ﴿ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار دېيىلسە، قايتىپ كېتىڭلار، قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشىدۇر﴾ دېگەنلىكى ئۈچۈن خۇشال ھالدا قايتىپ كەتسەم، دېگەن ئۈمىدتە بولغان بولسامму، بۇ نىيىتىمگە ئېرىشەلمىدىم.»[2]

6 ـ ئىمام زەمەخشەرى مۇنداق دەيدۇ: «زىيارەت قىلغۇچىنىڭ دەرۋازا ئالدىدا چىڭ تۇرۇۋېلىشى چەكلەندى. چۈنكى، ئۇ ياقتۇرۇلمايدىغان ئىشقا سەۋەب بولىدۇ. شۇڭا دەرۋازىنى قوپاللىق بىلەن قېقىش، ئۆي ئىگىسىنى قاتتىق ئاۋاز بىلەن توۋلاش قاتارلىق ئىشلارغا سەۋەب بولىدىغان ھەممە ئىشتىن يېنىش ۋاجىب بولىدۇ. چۈنكى، ئۇ قىلىقلار تەربىيە كۆرمىگەن ئىنسانلارنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرىدۇر.»[3]

---

[1] ئۇستاز مەۋدۇدىنىڭ «سۈرە نۇرنىڭ تەپسىرى» ناملىق تەپسىرى، 166 ـ بەت.
[2] ئىمام ئىبنى كەسىرنىڭ «قۇرئان ئەزىم» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 281 ـ بەت.
[3] ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 228 ـ بەت.

www.munber.org

7 ـ ﷲ تائالانىڭ: ﴿ﷲ سىلەرنىڭ ئاشكارىلىغىنىڭلارنىمۇ، يوشۇرغىنىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ﴾ دېگەن سۆزى پەقەت كىشىلەرنىڭ ئەيىبلىرىنى بىلىشنى مەقسەت قىلىدىغان ياكى ئۇنىڭدىن باشقا يامان غەرەزلەرنى كۆزلەيدىغان گۇمانخور ۋە بۇزۇق نىيەتلىك ئادەملەر ئۈچۈن قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇش بېرىدۇ.

شەرىئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

سالام رۇخسەت سوراشتىن ئىلگىرى بېرىلەمدۇ ياكى كېيىن بېرىلەمدۇ؟

ئايەتنىڭ زاھىرى مەنىسى رۇخسەت سوراشنىڭ سالام بېرىشتىن بۇرۇن بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بەزى ئۆلىمالار مۇشۇنىڭغا ئاساسەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ.

كۆپچىلىك فىقھشۇناسلار: سالام رۇخسەت سوراشتىن بۇرۇن بېرىلىدۇ، دەپ قارايدۇ. ھەتتا ئىمام نەۋەۋىيمۇ مۇنداق دەيدۇ: توغرا ۋە ئىلغار قاراش شۇكى، «سۆزلەشتىن ئىلگىرى سالام بېرىش لازىم»[1] دېگەن ھەدىسنىڭ روھىغا ئاساسەن، رۇخسەت سوراشتىن ئىلگىرى سالام بېرىش لازىم.

كۆپچىلىك فىقھشۇناسلارنىڭ دەلىللىرى

1 ـ شۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ئۆيىدىكى چاغدا بەنى ئامىر قەبىلىسىدىن بىر ئادەم كېلىپ، ئۇنىڭدىن رۇخسەت سوراپ: كىرەيمۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام خىزمەتچىسىگە: «سەن چىقىپ ئۇ ئادەمگە رۇخسەت سوراشنى ئۆگىتىپ قويغىنكى، ئۇ: ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم، كىرەيمۇ؟ دېسۇن!»[2] دېدى.

2 ـ ئۇلار ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنۇ سۆزىنى دەلىل قىلىدۇ، ئۇ سالام بېرىشتىن ئىلگىرى رۇخسەت سورىغان ئادەم ھەققىدە سورالغاندا مۇنداق دېگەن: «ئۇ سالام بەرمىگىچە ئۇنىڭغا رۇخسەت بېرىلمەيدۇ.»[3]

3 ـ ئۇلار زەيد ئىبنى ئەسلەمنىڭ مۇنۇ سۆزىنى دەلىل قىلىدۇ: «ئاتام مېنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ ئۆيىگە ئەۋەتتى. مەن يېتىپ كېلىپ: كىرسەم بولامدۇ؟ دېدىم. ئۇ: كىرگىن، دېدى. مەن كىرىپ بولغاندىن كېيىن ئۇ ماڭا: ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى! كىرسەم بولامدۇ؟ دېمەستىن، ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم دېگىن. ئەگەر

---

[1] ئىمام تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.
[2] ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. ئىمام بۇخارىمۇ «ئەلئەدەبۇل مۇفرەد» ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغان.
[3] ئىمام بۇخارى «ئەلئەدەبۇل مۇفرەد» ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغان.

ۋەئەلەيكۇم ئەسسەلام دېيىلسە، ئاندىن كىرەيمۇ؟ دېگىن. ئەگەر ئۆيدىكىلەر: كىرگىن دېسە، ئاندىن كىرگىن، دېدى.»①

4 ـ ئۇلار يەنە مۇنۇ ھەدىسنى دەلىل قىلىدۇكى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيىگە كېلىپ: ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم، ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ئۆمەر كىرسۇنمۇ؟ دېگەن②.

بەزى ئۆلىمالار بۇ مەسىلىنى تەپسىلىي بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر كەلگۈچى ئۆي ئىگىلىرىدىن بىرەرسىنى كۆرسە، ئالدى بىلەن سالام قىلىدۇ، ئاندىن كىرىشكە رۇخسەت سورايدۇ. ئەگەر ئۇ ھېچكىمنى كۆرمىسە، سالام بېرىشتىن بۇرۇن رۇخسەت سورايدۇ.» بۇ قاراشنى ئىمام ماۋەردى تاللىغان. ئۇ ھەقىقەتەن ياخشى قاراش بولۇپ، ئىمام ئەلۇسى ئەسكەرتىپ ئۆتكىنىدەك، دەلىللەرنى بىرلەشتۈرگەن.

رۇخسەت سوراشنىڭ «كىرەيمۇ؟» دېگەنگە ئوخشاش ئوچۇق لەۋزى بىلەن بولۇشى شەرت قىلىنمايدۇ. بەلكى تەسبىھ ئېيتىش، تەكبىر ئېيتىش ياكى كېكىردەك قىرىشقا ئوخشاش رۇخسەت سوراشقا ئىشارەت قىلىدىغان ھەممە لەۋزى بىلەن سوراش دۇرۇس بولىدۇ.

ئىمام تەبەرانى ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! الله تائالانىڭ: ﴿ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەرمىگىچە﴾ دېگەن سۆزىدىن خەۋەر بەرگىنىكى، بىز سالام بېرىشنى بىلدۇق، ئەمما ئىجازەت سوراش قانداق بولىدۇ؟ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۆيگە كەلگەن ئادەم تەسبىھ بىلەن، تەكبىر بىلەن، ھەمدى بىلەن سۆز ئاچىدۇ ياكى كېكىردەك قىرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۆي ئىگىسى ئۇنىڭغا رۇخسەت قىلىدۇ» دېدى③.

مەن مۇنداق دەپ قارايمەن: بىزنىڭ دەۋرىمىزدە ئىشىكنى قېقىش ياكى قوڭغۇراقنى چېلىش شەرىئەتكە ئۇيغۇن رۇخسەت سوراشنىڭ بىر تۈرىدۇر. چۈنكى، ساھابىلارنىڭ زامانىدا ئۆيلەر ھازىرقى دەۋرىمىزدىكىدەك توساقلار ۋە دەرۋازىلار بىلەن قورشالغان ئەمەس ئىدى. شۇڭا ھازىر ئۆيگە كەلگۈچىنىڭ رۇخسەت سورىغانلىقىنى بىلدۈرۈشى ئۈچۈن قوڭغۇراقنى چېلىشى يېتەرلىكتۇر.

ئىككىنچى ھۆكۈم

رۇخسەت قانچە قېتىم سورىلىدۇ؟

بۇ ئايەت رۇخسەت سوراشنىڭ قېتىم سانىنى ئوچۇق كۆرسەتمىگەن. ئۇنىڭ زاھىرى مەنىسى بىر قېتىم رۇخسەت سورالغاندا جاۋاب بېرىلسە، كىرىشكە بولىدىغانلىقىنى، جاۋاب

① ئەبۇ شەيبە رىۋايەت قىلغان.
② ئىبنى ئابدۇل بەر بۇ ھەدىسنى ئىبنى ئابباستىن رىۋايەت قىلغان.
③ ئىمام تەبەرانى رىۋايەت قىلغان.

www.munber.org

بىرىلمىسە، كىرىشكە بولمايدىغانلىقنى ئىپادىلەيدۇ. لېكىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى ئۈچ قېتىم رۇخسەت سوراشنى بايان قىلىپ بېرىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق بىر ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: «رۇخسەت سوراش ئۈچ قېتىمدۇر. بىرىنچى قېتىمدا ئۆي ئىگىلىرى قۇلاق سالىدۇ. ئىككىنچى قېتىمدا ئۆزلىرىنى تۈزەشتۈرىدۇ. ئۈچىنچى قېتىمدا رۇخسەت قىلىدۇ ياكى رەت قىلىدۇ.»[①]

ئۈچ قېتىم رۇخسەت سوراشنى كۆرسىتىدىغان دەلىلدىن بىرى ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ۋەقەلىكىدۇر. بۇ ۋەقەلىكنىڭ تەپسىلاتىنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «مەن ئەنسارىلارنىڭ سورۇنلىرىدىن بىرىدە ئولتۇراتتىم. ئەبۇ مۇسا قورقۇمسىرىغان ھالەتتە يېتىپ كەلدى. بىز ئۇنىڭغا: سېنى نېمە قورقىتىۋەتتى؟ دېدۇق. ئۇ: ئۆمەر مېنى ئۆيىگە كېلىشكە بۇيرۇدى. مەن ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، كىرىشكە ئۈچ قېتىم رۇخسەت سورىدىم. ماڭا رۇخسەت بېرىلمىدى. مەن قايتىپ كەتتىم. كېيىن ئۇ ماڭا: نېمىشقا ئۆيۈمگە كەلمىدىڭ؟ دېدى. مەن ئۇنىڭغا: مەن كېلىپ ئۈچ قېتىم رۇخسەت سورىدىم. بىراق ماڭا رۇخسەت بېرىلمىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەگەر سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆيىگە كىرىشكە ئۈچ قېتىم رۇخسەت سورىغاندا، رۇخسەت بېرىلمىسە قايتىپ كەتسۇن!» دېگەن دېدىم. ئۇ ماڭا: بۇ ھەدىسنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دېگەنلىكى ئۈچۈن گۇۋاھچى كەلتۈرىسەن، بولمىسا سېنى جازالايمەن، دېدى. مەن شۇنىڭ ئۈچۈن قورقۇپ كەتتىم، دېدى. ئاندىن ئۇبەي ئىبنى كەئب: ساڭا بۇ يەردە ئولتۇرغانلارنىڭ ئەڭ كىچىكىمۇ گۇۋاھلىق بېرەلەيدۇ، دېدى.»

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سۆزىنى داۋام قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «مەن ئۇلارنىڭ ئەڭ كىچىكى ئىدىم. مەن ئەبۇ مۇسا بىلەن بىللە بېرىپ ئۆمەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەقىقەتەن شۇنداق دېگەنلىكىنى ئېيتىپ بەردىم.»[②]

بەزى رىۋايەتلەردە رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا: «مەن ساڭا تۆھمەت قىلماقچى ئەمەس، بىراق كىشىلەرنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامىدىن يالغان سۆزلەرنى توقۇشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇ ھەدىسنى ئىسپاتلىماقچى بولغان ئىدىم» دېگەن.

كۆچلۈك قاراش شۇكى، تولۇق ئۈچ قېتىم رۇخسەت سوراش رۇخسەت سورىغۇچىنىڭ ھەققىدۇر. ئەمما ۋاجىپ بولغىنى بىر قېتىم سوراشتۇر.

ئەبۇ ھەييان رۇخسەت سورىغاندا ئۈچ قېتىمدىن ئاشۇرىۋەتمەسلىكنى، پەقەت ئۆيدىكىلەرنىڭ ئاڭلىمىغانلىقى ئايدىڭلاشقاندىلا ئۈچ قېتىمدىن ئارتۇق رۇخسەت سوراشنىڭ لازىملىقىنى تەكىتلەپ ئۆتىدۇ.

[①] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 23 ـ جىلد، 197 ـ بەت.
[②] ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

ئۇچىنچى ھۆكۈم

رۇخسەت سوراشنىڭ ۋاجىپ بولۇشىدىكى ھېكمەت نېمە؟

بۇ ھېكمەت شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، الله تائالا ئۇنىڭغا ئەسكەرتىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿شەخسىي تۇرالغۇ بولمىغان (يەنى دۇكان ـ سارايلارغا ئوخشاش) ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر﴾. مانا بۇ ئايەت شەخسىي تۇرالغۇ بولغان ئۆيلەرگە رۇخسەت ئالماي كىرىشنىڭ ھارام قىلىنغانلىقىدىكى ھېكمەتنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ. چۈنكى، ئۆيگە رۇخسەت ئالماي بۆسۈپ كىرگەن ئادەمنىڭ كىشىلەرنىڭ ئەۋرەتلىرىنى كۆرۈپ قېلىشى، قاراش دۇرۇس بولمىغان نەرسىلەرگە قاراپ سېلىشى، ئەر ـ خوتۇن بىر تۆشەك ئۈستىدە چاغدا كىرىپ قېلىپ، ئۇلارغا قاراپ سېلىشى قاتارلىقلاردىن ئەمىن بولغىلى بولمايدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ ئىسلام دىنى كۆرسەتكەن ئىجتىمائىي ئەدەب ـ ئەخلاققا زىت ئىكەنلىكىدە ھېچ شەك يوق.

تۆتىنچى ھۆكۈم

مەھرەملىرىنىڭ قېشىغا كىرگەندىمۇ رۇخسەت سورامدۇ؟

ئىنسان مەھرەملىرىنىڭ قېشىغا كىرگەندە ئۇنىڭ رۇخسەت سوراپ كىرىشى گۈزەل ئەدەب ـ ئەخلاقلارنىڭ بىرىدۇر. چۈنكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ئانامنىڭ قېشىغىمۇ رۇخسەت سوراپ كىرەمدىمەن؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ھەئە» دېدى. ئۇ: ئانامنىڭ مەندىن باشقا خىزمەتچىسى يوق، شۇنداق بولسىمۇ مەن ھەر قېتىم ئۇنىڭ قېشىغا كىرگەندە رۇخسەت سورامدىمەن؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «سەن ئاناڭنىڭ يالىڭاچ ھالىتىنى كۆرۈشنى خالامسەن؟» دېدى. ئۇ: ياق، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇنداق بولسا ئۇنىڭدىن رۇخسەت سوراپ كىرگىن» دېدى[1].

ئىمام فەخرۇددىن رازى مۇنداق دەيدۇ: «بىلىشىڭ كېرەككى، مەھرەملەرنىڭ قېشىغا كىرگەندە رۇخسەت سورىماسلىق گەرچە دۇرۇس بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇ يېنىكرەك گۇناھتۇر. چۈنكى، مەھرەمنىڭ چېچىغا، مەيدىسىگە، پاچىقىغا ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان ئەزالىرىغا قاراش دۇرۇستۇر. ئەگەر يات ئادەملەرنىڭ ئۆستىگە بۆسۈپ كىرىشنىڭ چەكلىنىشى ئۇلارنىڭ ئەزالىرى ئوچۇق تۇرۇپ قالغان بولۇش ئېھتىمالى ئۈچۈن بولغان بولسا، مەھرەمنىڭ قېشىغا رۇخسەتسىز كىرىشمۇ ئەلۋەتتە چەكلىنىدۇ. شۇنداق بولغاندا خوتۇندىن ۋە خاس خىزمەتچىدىن باشقا ھەممە ئادەم مۇشۇ چەكلىمىنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ. ئەگەر رۇخسەتسىز كىرىشنىڭ چەكلىنىشى ئۆي ئىگىسىنىڭ باشقىلارنىڭ بىلىپ قېلىشىنى خالىمايدىغان بىر ئىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان بولۇش ئېھتىمالى ئۈچۈن بولغان بولسا، بۇ

---

[1] ئىمام مالىك رىۋايەت قىلغان. ئىمام تەبەرىنىڭ «جامىئۇل بەيان» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 112 ـ بەت.

www.munber.org

ۋاقىتتا ھەممە ئادەمنىڭ رۇخسەتسىز كىرىشىنىڭ چەكلىنىشى ۋاجىپ بولىدۇ. شۇنداق بولغاندا مەھرەمنىڭ قېشىغا پەقەت رۇخسەت بىلەنلا كىرىش لازىم.»[1]

بەشىنچى ھۆكۈم

ئۆيگە كىرگۈچىگە رۇخسەت سوراش ۋە سالام بېرىش ۋاجىپمۇ؟

مەزكۇر ئايەتنىڭ زاھىرى مەنىسى ئۆيگە كىرىشتىن ئىلگىرى چوقۇم رۇخسەت سوراش بىلەن بىرگە سالام بېرىشنىڭ لازىملىقىنى كۆرسىتىدۇ. كۆپچىلىك فىقھشۇناسلار مۇشۇنداق قارايدۇ. لېكىن رۇخسەت سوراش بىلەن سالام بېرىش ئىككىسى بىر دەرىجىدە ئەمەس. رۇخسەت سوراش ۋاجىپتۇر، سالام بېرىش مۇستەھەبتۇر. چۈنكى، رۇخسەت سوراش كىشىلەرنىڭ ئەۋرەتلىرىنى كۆزنىڭ كۆرۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن بەلگىلەنگەن. بىر ھەدىس شەرىپتە مۇنداق دېيىلىدۇ: «رۇخسەت سوراش پەقەت كۆزنىڭ سەۋەبىدىن بەلگىلەنگەن.»[2] مانا بۇ ئۇنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

سالام بېرىش بولسا مۇھەببەت ۋە دوستلۇق ئورنىتىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «مەن سىلەرنى ئەمەل قىلساڭلار ئۆزئارا ياخشى كۆرىدىغان بىر ئىشنى قىلىشقا باشلاپ قويمايمۇ؟ ئاراڭلاردا سالامنى ئاشكارا قىلىڭلار.» مانا بۇ ئۇنىڭ مۇستەھەب ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. قۇرئان كەرىم بىرقانچە ئورۇندا سالام بېرىشنى تەۋسىيە قىلغان. اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿سىلەر ئۆيلەرگە كىرگەن چېغىڭلاردا ئۆزەڭلارغا (يەنى ئۆيدىكى كىشىلەرگە) اللە بەلگىلىگەن مۇبارەك، پاك سالامنى بېرىڭلار، (يەنى ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم دەڭلار)﴾[3].

ئالتىنچى ھۆكۈم

زىيارەت قىلغۇچى دەرۋازا ئالدىدا قانداق تۇرۇشى كېرەك؟

رۇخسەت سوراشتا شەرىئەت كۆرسەتكەن ئەدەب ـ ئەخلاقلار شۇكى، زىيارەت قىلغۇچى ئالدىنى دەرۋازىغا ئۇدۇل قىلىپ تۇرماستىن، ئۇنىڭ ئوڭ ياكى سول تەرىپىدە تۇرۇشى كېرەك. سەھىھ ھەدىستە رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرنىڭ ئۆيى ئالدىغا كەلسە، ئالدىنى دەرۋازىغا ئۇدۇل قىلماستىن، ئۇنىڭ ئوڭ ياكى سول تەرىپىدە تۇرۇپ: «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!» دەيتتى. چۈنكى، ئۇ چاغلاردا ئۆيلەرنىڭ ئىشىكلىرى پەردىلەر بىلەن توسۇپ قويۇلمايتتى[4].

سەئىد ئىبنى ئۇبادىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيىگە كەلسەم، ئۇ ئۆيىدە بار ئىكەن. مەن دەرۋازا ئالدىدا تۇرۇپ

[1] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 23 ـ جىلد، 199 ـ بەت.
[2] ئىمام بۇخارى، مۇسلىم ۋە باشقىلار رىۋايەت قىلغان.
[3] سۈرە نۇر، 61 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] ئىمام بۇخارى «ئەلئەدەبۇل مۇفرەد» ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغان. ئىمام ئەبۇ داۋۇدمۇ رىۋايەت قىلغان.

كىرىشكە رۇخسەت سورىدىم. ئۇ ماڭا يىراق تۇرغىن دېگەن ئىشارەتنى قىلدى ۋە: «پەقەت كۆزنىڭ سەۋەبىدىنلا رۇخسەت سوراش بەلگىلەنگەن» دېدى.

ھارىزقى دەۋرىمىزدە مۇسۇلمانلار بۇ ئەخلاقنى ئۆزلىرىگە ئۆزلەشتۈرۈشى لازىم. گەرچە ئۆيلەرنىڭ دەرۋازىلىرى يېپىق بولغان بولسىمۇ، دەرۋازىنى چەككۈچى ئۇنىڭغا ئۇدۇل تۇرسا، دەرۋازا ئېچىلغاندا زىيارەت قىلغۇچىنىڭ كۆزى قاراشقا بولمايدىغان يەرگە ياكى ئۆي ئىگىسى باشقىلارنىڭ كۆرۈشىنى خالىمايدىغان نەرسىگە چۈشۈپ قېلىشى مۇمكىن.

يەتتىنچى ھۆكۈم

ئاياللارنىڭ ۋە قارىغۇ كىشىلەرنىڭ رۇخسەت سورىشى ۋاجىپمۇ؟

ئايەتنىڭ زاھىرى مەنىسى مەيلى ئەر بولسۇن ياكى ئايال بولسۇن، مەيلى كۆزى كۆرىدىغان ئادەم بولسۇن ياكى قارىغۇ بولسۇن، ئىشىك چەككۈچىنىڭ ھەممىسىگە رۇخسەت سوراشنىڭ ۋاجىپلىقىنى كۆرسىتىدۇ. كۆپچىلىك ئۆلىمالار مۇشۇ قاراشتا.

ئۇلار بۇ ھەقتە مۇنداق دەلىل كۆرسىتىدۇ: ئاڭلاش بىلەنمۇ ئەۋرەتلەرنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ. قارىغۇنىڭ ئۆيگە رۇخسەتسىز كىرىشى ئۆي ئىگىلىرىگە ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ. ئۆيگە كىرگۈچى ئەر - خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا بولىۋاتقان گەپنى ئاڭلاپ قېلىشى مۇمكىن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «رۇخسەت سوراش پەقەت كۆزنىڭ سەۋەبىدىن بەلگىلەنگەن» دېگەن سۆزىگە كەلسەك، ئۇنىڭدا كۆپىنچە يۈز بېرىدىغان ئەھۋال كۆزدە تۇتۇلغان بولۇپ، ھەرگىزمۇ كۆز دائىرىسىگىلا خاس ئەمەس.

ئىمام زەمەخشەرى «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «رۇخسەت سوراش پەقەت بىراۋنىڭ ئەۋرەتنى كۆرۈپ قالماسلىقى ۋە ئۇنىڭ كۆزىنىڭ قاراشقا بولمايدىغان نەرسىگە چۈشۈپ قالماسلىقى ئۈچۈنلا بەلگىلەنمەستىن، ئادەتتە كىشىلەر باشقىلاردىن يوشۇرىدىغان ۋە بىرىنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن مەخپىي تۇتىدىغان ئەھۋاللارنىڭ ئۇتتۇرىغا چىقىپ قالماسلىقى ئۈچۈنمۇ بەلگىلەنگەن.»[1]

رۇخسەت سوراشنىڭ بەلگىلىنىشىدىكى ھېكمەت ئەرلەردىمۇ، ئاياللاردىمۇ ئەمەلىيلىشىدۇ. شۇڭا ئۆلىمالار مۇنداق دەيدۇ: «ئايەتتىكى ﴿ئى مۆمىنلەر!﴾ دېگەن سۆز ”ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر“ دېگەن ئۇقۇمنى بېرىدۇ. شۇنداق بولغاندا ئۇ ئەرلەرنىمۇ، ئاياللارنىمۇ بىردەك ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.»

ئاياللارنىڭ خۇددى ئەرلەر رۇخسەت سورىغاندەك رۇخسەت سورىشىنى كۆرسىتىدىغان دەلىلدىن بىرى شۇكى، ئۇممۇ ئىياس دېگەن ئايالنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رۇخسەت سورىغان تۆت ئايال بىلەن بىللە ئىدىم. مەن: كىرسەك بولامدۇ؟ دېدىم. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: ياق، دېدى. ئارىمىزدىن بىر ئايال: ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم! كىرسەك بولامدۇ؟ دېدى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

[1] ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 3 - جىلد.

www.munber.org

كىرىڭلار، دېدى، ئاندىن: ﴿ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەرمىگىچە كىرمەڭلار...﴾ دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى.»

مانا بۇ خوتۇن كىشىنىڭمۇ خۇددى ئەر كىشىدەك رۇخسەت سورايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

سەككىزىنچى ھۆكۈم

رۇخسەتسىز كىرىشكە بولىدىغان ئەھۋاللار قايسىلار؟

ئايەتنىڭ زاھىرى مەنىسى ئۆيلەرگە ھەممە ۋاقىت ۋە ھەممە ئەھۋاللاردا رۇخسەتسىز كىرىشنى مەنئى قىلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. لېكىن بۇنىڭدىن زۆرۈرىيەتنى تەلەپ قىلىدىغان بەزى ئەھۋاللار مۇستەسنا بولۇپ، مەجبۇرى بولغان شارائىت ئاستىدا رۇخسەتسىز كىرىشكە دۇرۇس بولىدۇ. مەسىلەن: ئۆيدە ئوت كەتكەن ياكى ئوغرى كىرىۋالغان ۋە ياكى قەبىھ يامان ئىش يۈز بەرگەنگە ئوخشاش بىرەر چاتاق چىقسا، بۇنى بىلگەن كىشى ئۆيگە ئۆي ئىگىلىرىنىڭ رۇخسىتىسىز كىرىدۇ. ئىمام فەخرۇددىن رازىمۇ تەپسىرىدە بۇ مەسىلىنى ئەسكەرتىپ ئۆتكەن[1].

توققۇزىنچى ھۆكۈم

كىچىك بالىغا رۇخسەت سوراش ۋاجىپمۇ؟

رۇخسەت سوراش ھۆكۈملىرى بالاغەت يېشىغا يەتكەن ئەرلەرگە ۋە ئاياللارغا خاستۇر. ئۆسمۈر بالىلارغا كەلسەك، ئۇلار شەرىئەت تەكلىپلىرىدىن جاۋابكار ئەمەس. بۇ يەردە ئۇلاردىن قورققىدەك ئىشمۇ يوق. چۈنكى، ئۇلار ئەۋرەتكە دائىر ئىشلارنى بىلمەيدۇ، جىنسىي مۇناسىۋەتكە ئالاقىدار ئىشلارنىمۇ ئۇقمايدۇ. شۇڭا ئۇلارنىڭ رۇخسەتسىز كىرىشى دۇرۇستۇر. پەقەت ئۇلار بالاغەت يېشىغا يەتسە، ئاندىن رۇخسەتسىز كىرىش مەنئى قىلىنىدۇ. چۈنكى، اﷲ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىچىك بالىلىرىڭلار بالاغەتكە يەتكەندە، ئۇلار ئىلگىرىكىلەر (يەنى چوڭلار كىرىشتە) ئىجازەت سورىغاندەك، (ئۆيگە كىرىشتە ھەممە ۋاقىت) ئىجازەت سورىسۇن﴾[2].

بۇ يەردە ئۈچ ۋاقىت بولۇپ، ئۇ ۋاقىتلاردا كىچىك بالىلارنىڭمۇ رۇخسەت سوراپ كىرىشى ۋاجىپ بولىدۇ. ئۇ، بامدات ۋاقتى، چۈش ۋاقتى ۋە خۇپتەن ۋاقتىدىن ئىبارەتتۇر. اﷲ خالىسا ئۇنى ئالدىمىزدا بايان قىلىمىز.

ئونىنچى ھۆكۈم

[1] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 23 - جىلد، 200 - بەت.
[2] سۈرە نۇر، 59 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەگەر بىر ئادەم باشقىلارنىڭ ئۆيىگە رۇخسەتسىز قارىسا، ئۇنىڭ ھۆكمى قانداق بولىدۇ؟

فىقھشۇناسلار قاراشقا ئالاقىدار ئىنتايىن مۇھىم بىر مەسىلىدە يەنى ئەگەر ئۆي ئىگىلىرى ئۆزلىرىگە بىر ئادەمنىڭ ئىشىك يۇچۇقىدىن قاراۋاتقانلىقىنى كۆرسە، ئاندىن ئۇلارنىڭ بىرى ئۇ ئادەمنىڭ كۆزىگە بىر نەرسە تىقىۋەتسە، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆزى قۇيۇلۇپ كەتسە، قىساس ۋاجىپ بولامدۇ؟ ئۇنىڭ ھۆكمى قانداق بولىدۇ؟ دېگەن مەسىلىدە مۇنداق قاراشلارغا كەلگەن:

1 ـ ئىمام شافىئىي ۋە ئەھمەد مۇنداق دەپ قارايدۇ: ئەگەر ئۇ ئادەمنىڭ كۆزى قۇيۇلۇپ كەتسە، ئۆزىگە ھېساب بولىدۇ، قىساس كەلمەيدۇ.

2 ـ ئىمام مالىك ۋە ئەبۇ ھەنىفە مۇنداق دەپ قارايدۇ: ئۇ جىنايەت بولۇپ، دىيەت ياكى قىساس كېلىدۇ.

شافىئىي ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىللىرى

1 ـ ئەبۇ ھۈرەيرەدىن مۇنداق بىر ھەدىس رىۋايەت قىلىنىدۇ: «كىمكى باشقىلارنىڭ ئۆيىگە ئۇلارنىڭ رۇخسىتىسىز قارىسا، ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭ كۆزىنى قۇيىۋەتسە، ئۇنىڭ كۆزى بىكارغا قۇيۇلۇپ كەتكەن بولىدۇ.»[1]

2 ـ سەھل ئىبنى سەئد مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇجرىلىرىدىن بىرىگە قارىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىدا بېشىنى تاتىلايدىغان بىر تۆمۈر بار ئىدى. ئۇ: «ئەگەر سېنىڭ قاراۋاتقانلىقىڭنى بىلسەم ئىدى، بۇ تۆمۈرنى كۆزۈڭگە تىقىۋەتكەن بولاتتىم. رۇخسەت سوراش پەقەت كۆزنىڭ سەۋەبىدىن بەلگىلەنگەن» دېدى.[2]

مالىكى ۋە ھەنەفىي مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىللىرى

1 ـ اللە تائالانىڭ: ﴿ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) غا تەۋراتتا شۇنداق بەلگىلىدۇقكى، جانغا جان (يەنى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرگەن ئۆلتۈرۈلىدۇ)، كۆزگە كۆز (يەنى كىشىنىڭ كۆزىنى ناھەق قۇيۇۋەتكەن ئادەمنىڭ كۆزى قۇيۇۋېتىلىدۇ)...﴾[3] دېگەن سۆزى ئاممىباب ھۆكۈمگە ئىگىدۇر. دېمەك، كىمكى بۇ ئىشنى مۇشۇ شەكىلدە قىلسا، جىنايەت قىلغان بولىدۇ. ئەگەر ئۇ بۇ ئىشنى قەستەن قىلغان بولسا، ئۇنىڭغا قىساس كېلىدۇ. ئەگەر ئۇ سەۋەنلىك بىلەن قىلغان بولسا، دىيەت كېلىدۇ.

2 ـ ئۇلار يەنە ئۆلىمالارنىڭ: كىمكى باشقىلارنىڭ ئۆيىگە ئۇلارنىڭ رۇخسىتىسىز كىرسە، ئاندىن ئۆي ئىگىلىرى ئۇنىڭغا چېقىلىپ كۆزىنى قويىۋەتسە، بۇنىڭ ئۆزى جىنايەت

---

[1] ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
[2] ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئەھمەد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.
[3] سۈرە مائىدە، 45 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ھېسابلىنىدۇ ۋە قىساس ئېلىش ۋاجىپ بولىدۇ، دەپ بىرلىككە كەلگەن قارارىنى دەلىل قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئۆي ئىگىلىرىنىڭ ئۇستىگە بۆسۈپ كىرىش ۋە ئۆيدىكى نەرسىلەرگە قاراش كىرگۈچىنىڭ كۆزىنى قويۇۋېتىشقا يول قويمىغان ئىكەن، يالغۇز ئىشىكنىڭ يوچۇقىدىن قاراش قارىغۇچىنىڭ كۆزىنى قۇيۇۋېتىشقا ئەلۋەتتە يول قويمايدۇ.»

3 ـ ئۇلار شافىئىي ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ دەلىل قىلغان ھەدىسنى مۇنداق چۈشەندۈرىدۇ: كىمكى باشقىلارنىڭ ئۆيىنى ماراپ، ئۇلارنىڭ چەكلەنگەن نەرسىلىرىگە ۋە ئاياللىرىغا قارىسا، ئاندىن مۇنداق قىلىشتىن مەنئى قىلىنسا، بىراق ئۇ بۇ قىلىقىدىن يانماي قارشى چىقىپ ئۇرۇشسا، قارشىلىشىش ۋە مۇداپىئەلىنىش سەۋەبى بىلەن ئۇنىڭ كۆزى قۇيۇلۇپ كەتسە، شۇ ۋاقىتتا ئۇ ئۆزىگە ھېساب بولىدۇ. چۈنكى، ئۇ بۇ ھالەتتە تاجاۋۇزچى زالىم ھېسابلىنىدۇ.

ئىمام ئەبۇ بەكرى رازى جەسساس مۇنداق دەيدۇ: «فىقھشۇناسلار بۇ ھەدىسنىڭ زاھىرى مەنىسى ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. ئەبۇ ھۇرەيرىنىڭ بۇ ھەدىسى ئۇنىڭ: «زىنادىن توغۇلغان بالا جەننەتكە كىرمەيدۇ» دېگەن ۋە: «مېيىتنى يۇغان ئادەم يۇيۇنسۇن! ئۇنى كۆتۈرگەن ئادەم تاھارەت ئالسۇن!» دېگەن ھەدىسلىرىگە ئوخشاش ئەسلى قائىدىگە خىلاپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن رەت قىلىنىدىغان ھەدىسلىرىدىن بىرىدۇر. ئەگەر بىراۋ باشقا بىراۋنىڭ ئۆيىگە رۇخسەتسىز كىرسە، ئۆي ئىگىسى ئۇنىڭ كۆزىنى قۇيۇۋەتسە، ئۇ ئۇنىڭ كۆزىگە زامىن بولغان بولىدۇ ۋە ئۇنىڭغا قىساس كېلىدۇ...»[1]

شافىئىي مەزھىبىنىڭ فىقھشۇناسلىرىدىن بىرى ۋە «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرنىڭ مۇئەللىپى ئىمام فەخرۇددىن رازى مۇنداق دەيدۇ: «بىلىشىڭ كېرەككى، بۇ مەسىلىدە اللّٰه تائالانىڭ: ﴿كۆزگە كۆز (يەنى كىشىنىڭ كۆزىنى ناھەق قۇيۇۋەتكەن ئادەمنىڭ كۆزى قۇيۇۋېتىلىدۇ)﴾ دېگەن سۆزىنى تۇتقا قىلىش ئاجىزلىق قىلىدۇ. ئەبۇ ھەنىفەنىڭ: رۇخسەتسىز ئۆيگە كىرگەن ئادەمنىڭ كۆزىنى قۇيۇۋېتىش دۇرۇس بولمىغىنىدەك، قارىغان ئادەمنىڭ كۆزىنى قۇيۇۋېتىشمۇ دۇرۇس بولمايدۇ، دېگەن سۆزىگە كەلسەك، بۇ ئىككى ئىشنىڭ ئارىسىدىكى پەرق ناھايىتى ئېنىقتۇر. چۈنكى، ئۆيگە بىرى كىرسە، ئۆيدىكىلەر ئۇنىڭ كىرگەنلىكىنى بىلىدۇ ۋە ئۆزلىرىنى دەرھال چەتكە ئېلىپ پەردىلىنىدۇ. بىراق بىرى ئۆيدىكىلەرگە قارىسا، ئۇلار بۇنى بىلمەي قېلىشى مۇمكىن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قاراشقا تېگىشلىك بولمىغان نەرسىلەرنى كۆرۈۋالىدۇ. مانا بۇ بۇزۇقچىلىقنىڭ ئالدىنى قەتئىي ئېتىش ئۈچۈن شەرىئەت ھۆكمىنىڭ بۇ ئىشنى تېخىمۇ ئاشۇرۇپ مەنئى قىلغانلىقى ئەقىلدىن يىراق ئەمەس.»[2]

---

[1] ئىمام جەسساسنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 385 ـ بەت.
[2] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 23 ـ جىلد، 199 ـ بەت.

مەن مۇنداق دەپ قارايمەن: شافىئىي ۋە ھەنبەلى مەزھەبىدىكىلەرنىڭ كەلتۈرگەن دەلىللىرى كۈچلۈك بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ قارىشى كۈچلۈكرەك بولۇشى مۇمكىن. توغرىسىنى اللە تائالا بىلگۈچىدۇر.

ئايەتلەر كۆرسەتكەن ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 ـ باشقىلارنىڭ ئۆيىگە كىرگەندە رۇخسەت سوراپ كىرىش ۋاجىپتۇر.

2 ـ ئۆيدە ئادەم بولمىسا كىرىشكە بولمايدۇ.

3 ـ كەلگۈچىگە رۇخسەت بېرىلمىسە قايتىپ كېتىشى لازىم.

4 ـ زىيارەت قىلغۇچىنىڭ سالام بېرىشى بەلگىلەنگەن. چۈنكى، ئۇ ئىسلام شۇئارلىرىدىن بىرىدۇر.

5 ـ ھېچ بىر ئىنساننىڭ كىشىلەرنىڭ ئەۋرەتلىرىگە قارىشى دۇرۇس ئەمەس.

6 ـ ئادەم ئولتۇرمىغان ئۆيلەرگە كىرىشنىڭ ھېچ گۇناھى يوق.

7 ـ مۇسۇلمانغا مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ مەنئى قىلغان نەرسىلىرىگە رىئايە قىلىش ۋاجىپتۇر. شۇڭا ئۇ ئۇنىڭ جىنىغا ياكى مېلىغا زىيان يەتكۈزمەسلىكى كېرەك.

8 ـ جەمئىيەتنى ۋە كىشىلەرنى پاك تۇتۇش ئۈچۈن اللە تائالا بۇ ئەدەب ـ ئەخلاقلارنى بەلگىلىگەن.

ئايەتلەرنىڭ ھېكمىتى

ئىسلام شەھىدى سەييىد قۇتۇب (اللە ئۇنى ئۆز رەھمىتى ئىچىگە ئالسۇن!) «فى زىلالىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «اللە تائالا ئۆيلەرنى ئىنسانلار جايلىشىدىغان، جانلىرىنى ئارام ئالدۇرىدىغان، كۆڭۈللىرىنى راھەتلىنىدىغان، ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا ۋە باشقىلارنىڭ كۆرۈپ قېلىشىنى مەنئى قىلىدىغان نەرسىلىرىنى جايلارتۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىدىغان، نېرۋىنى چارچىتىدىغان ھارغىنلىق يۈكىنى ئېلىپ تاشلايدىغان ماكان قىلىپ بەردى. ئۆيلەر پەقەت ئۆي ئىگىلىرىگە بىلدۈرمەي ۋە ئۇلارنىڭ رۇخسىتىنى ئالماي تۇرۇپ ھېچكىمنىڭ كىرىشىگە بولمايدىغان، كىرگەندىمۇ ئۆي ئىگىلىرى خالىغان ۋاقىتتا ۋە ئۇلار كىشىلەر بىلەن ئۇچرىشىشنى ياخشى كۆرىدىغان بىر پەيتتە كىرىدىغان، خاتىرجەم جاي بولغاندىلا ئاندىن ئەنە شۇنداق ئىمكانىيەت ھازىرلىنىدۇ. ئۆيگە كىرگۈچىلەر ئۆيىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلماي رۇخسەتسىز كىرگەندە، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئەۋرەتلەرگە چۈشىدۇ. ئۇلار شەھۋەتنى قوزغايدىغان، توساتتىن ئۇچرىشىش بىلەن،

www.munber.org

شۇنداقلا بىر قاراش بىلەن كېلىپ چىقىدىغان ئازغۇنلۇقتا پۇرسەت ھازىرلاپ بېرىدىغان پىتنە ـ پاساتلارغا يولىقىدۇ. نەتىجىدە بۇ قاراش تەكرارلىنىپ، مەقسەتسىز ۋە كۆتۈلمەستىن مەيدانغا كەلگەن بىرىنچى ئۇچرىشىش ئويغىتىپ قويغان ھېسسىيات ئۇنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ مەقسەتلىك قاراشقا ئايلاندۇرىدۇ ۋە ئۇنى گۇناھ بولىدىغان ئالاقىگە ياكى ھارام قىلىنغان شەھۋانىيەتكە ئۆزگەرتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن نەپسانىي ئازغۇنلۇق ۋە گۇمراھلىق كېلىپ چىقىدۇ.

جاھىلىيەت دەۋرىدە ئەرەبلەر ئۆيلەرگە بۆسۈپ كىرەتتى. زىيارەت قىلغۇچى ئۆيگە بۇ شەكىلدە كىرگەندە ئۇنىڭ كۆزى ئۆي ئىگىسىنىڭ خوتۇنى بىلەن بىللە تۇرغان، ھېچكىمنىڭ ئۇلارنى كۆرۈشكە بولمايدىغان ھالىتىگە چۈشەتتى. مەسىلەن ئۆيگە كىرگۈچى ئەرنىڭ ياكى ئايالنىڭ ئەۋرىتى ئوچۇق تۇرغان ۋە ياكى ئايالنىڭ يالىڭاچ تۇرغان ھالىتىنى كۆرۈپ قالاتتى. مانا بۇ ئۇلارغا ئەزىيەت يەتكۈزەتتى، ئۇلارنى بىئارام قىلاتتى. ئۆيلەرنىڭ خاتىرجەملىكىنى ۋە تىنچلىقىنى بۇزاتتى. شۇنداقلا كۆز شەھۋەتنى قوزغايدىغان نەرسىگە چۈشۈپ قالغان چاغدا كىشىنى ھەر تۈرلۈك پىتنە ـ پاساتلارغا گىرىپتار قىلاتتى.

ئەنە شۇنداق سەۋەبلەر تۈپەيلى الله تائالا مۇسۇلمانلارنى «رۇخسەت سوراش ئەخلاقى» دىن ئىبارەت بۇ ئالىي ئەخلاق بىلەن تەربىيىلىدى. ئۇلار باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە كىرىشتىن ئىلگىرى ئۆي ئىگىلىرىدىن رۇخسەت سوراپ ۋە ئۇلارغا سالام بېرىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىنى ۋە ئۆزلىرىنى خاتىرجەم قىلىدۇ. الله تائالا «ئىستىئزان» دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا «ئىستىئناس» دېگەن سۆزنى ئىشلەتكەن بولۇپ، بۇ سۆز رۇخسەتنى مۇلايىملىق بىلەن سوراش، ئىشىك چەككۈچىنىڭ ئىشىكنى مۇلايىملىق بىلەن چېكىپ، ئۆي ئىگىلىرىنىڭ دىللىرىدا خاتىرجەملىك تۇيغۇسىنى ۋە مېھماننى قىزغىن قارشى ئېلىش ئېڭىنى پەيدا قىلىدىغان بىر شەكىلدە كېلىش مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ. بۇ، ئىنسانلارنىڭ ئەھۋالىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان، ئۇلارنىڭ ئۆيدىكى ۋەزىيەتلىرىنى قەدىرلەيدىغان ئىنتايىن ئىنچىكە ۋە نازۇك مەسىلىدۇر.»[1]

---

[1] سەييىد قۇتۇبنىڭ «فىي زىلالىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 18 ـ جىلد، 88 ـ بەت.